

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیه امتیازهای این پایان‌نامه به دانشگاه بوعلی سینا تعلق دارد. در صورت استفاده از تمام یا بخشی از مطالب این پایان‌نامه در مجلات، کنفرانس‌ها و یا سخنرانی‌ها، باید نام دانشگاه بوعلی سینا یا استاد راهنمای پایان‌نامه و نام دانشجو با ذکر مأخذ و ضمن کسب مجوز کتبی از دفتر تحصیلات تکمیلی دانشگاه ثبت شود. در غیر این صورت مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت. درج آدرس‌های ذیل در کلیه مقالات خارجی و داخلی مستخرج از تمام یا بخشی از مطالب این پایان‌نامه در مجلات، کنفرانس‌ها و یا سخنرانی‌ها الزامی می‌باشد.

....., Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

مقالات خارجی

.....، گروه ..... دانشکده .....، دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

مقالات داخلی

دانشگاه بوعلی سینا

دانشکده اقتصاد و علوم انسانی

گروه آموزشی روانشناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی تربیتی

عنوان:

رابطه‌ی بین برنامه درسی پنهان با تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان

دانشگاه بوعلی سینای همدان

استاد راهنما:

دکتر ابوالقاسم یعقوبی

اساتید مشاور:

دکتر حسین محقق

دکتر محمدرضا یوسف زاده

نگارش:

صدف ایمانی

۱۷ تیرماه ۱۳۹۲

با تمام اخلاص و احساسات خالصانه ام تقدیم می دارم به:

اولین و عزیزترین استادم، پدرم

و روح مادرم که در سخاوت و مهربانی سرآمد بود

تقدیر و سپاس

اکنون که فرصتی پیش آمده از تمامی عزیزانی که در مکارش این پایان نامه یاری ام کردند قدردانی می‌کنم:

از خانواده‌ی مهربانم که در تمام مراحل زندگی همواره یار و حامی من بوده‌اند

از جناب آقای سعید ویسی به خاطر بھکاری صمیمانه‌شان در تمامی مراحل انجام این پروژه

از دوستان خوبم خانم هادی، کاکاوند، رحمت آبادی، عبدالملکی، حسینی که در طی این مدت به عنوان مختلف مرا همراهی کردند

و از کلیه عزیزانی که از شروع این تحقیق تا ارائه و اتمام آن صمیمانه بھکنری و بھکاری داشتند و در این رهگذر مجال ذکر نام آنها نمی‌باشد

تقدیر از اساتید

بعد از سپاس بی‌نهایت به درگاه احدیت، که عشق به آموختن را در وجود انسان به ودیعه نهاد و با لطف و اراده خویش، مراد رسیدن به آرزوی دیرینه‌ام، که همانا کسب علم و معرفت و فیض بردن از مکتب اساتید گرانقدر بوده است تا کنون یاری نموده است، سپاسگزاری می‌کنم:

از استاد ارجمندی بزرگوارم جناب آقای دکتر یعقوبی که در مقام استاد راهنما در تمام مراحل انجام این رساله از حضورشان بهره‌ما حتم از اساتید ارجمند جناب آقای دکتر حسین محقق و جناب آقای دکتر محمد رضا یوسف زاده، که در نهایت متانت و بزرگواری در سمت مشاور پایان نامه مرا مورد لطف خود قرار دادند

از هیئت داوران محترم؛ جناب آقای دکتر محمد رضا ذوقی پیدار و جناب آقای دکتر مصیب یارمحمدی و اصل که داوری این پایان نامه را قبول فرموده‌اند

دانشگاه بوعلی سینا
مشخصات رساله/پایان نامه تحصیلی

عنوان:

رابطه بین برنامه درسی پنهان با تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا همدان

نام نویسنده: صدف ایمانی

نام استاد راهنما: دکتر ابوالقاسم یعقوبی

نام اساتید مشاور: دکتر حسین محقق و دکتر محمدرضا یوسف زاده

دانشکده: اقتصاد و علوم اجتماعی

گروه آموزشی: روانشناسی

رشته تحصیلی: روانشناسی تربیتی

گرایش تحصیلی: روانشناسی تربیتی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

تاریخ تصویب پروپوزال: ۱۳۹۱/۰۹/۲۱

تاریخ دفاع:

تعداد صفحات:

چکیده:

هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه بین برنامه درسی پنهان با تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا همدان بود. طرح پژوهشی مورد استفاده همبستگی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی سال آخر دانشگاه بوعلی سینا که در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ مشغول به تحصیل بودند تشکیل داد که ۱۳۵۹ نفر بودند و طبق جدول نمونه گیری مورگان ۳۰۲ نفر از این جامعه به روش نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای نسبتی از میان دانشکده‌های دانشگاه انتخاب شد که از این تعداد ۱۳۹ نفر دارای تحلیل رفتگی بالا و ۱۶۳ نفر دارای تحلیل رفتگی پایین بودند، و اطلاعات با استفاده از پرسشنامه‌های تحقیق (پرسشنامه تحلیل رفتگی آموزشی برسو و همکاران و پرسشنامه محقق ساخته برنامه درسی پنهان) گردآوری شدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در تمامی فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و با استفاده از نرم افزار Spss 21 استفاده شد. نتایج نشان داد که بین برنامه درسی پنهان و تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا رابطه معناداری منفی وجود دارد. و همچنین بین برنامه درسی پنهان و ابعاد تحلیل رفتگی آموزشی (خستگی هیجانی، بدبینی آموزشی و ناکارآمدی آموزشی) دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا همدان رابطه معناداری منفی وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: برنامه درسی پنهان، تحلیل رفتگی آموزشی، خستگی هیجانی، بدبینی آموزشی، ناکارآمدی آموزشی، دانشجویان

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه	۳
۱-۲- بیان مسئله	۴
۱-۲- ضرورت انجام پژوهش	۷
۱-۳- اهداف پژوهش	۷
الف) هدف کلی	۷
ب) اهداف فرعی	۷
۱-۴- فرضیه‌های پژوهش	۷
الف) فرضیه اصلی	۷
ب) فرضیات فرعی	۸
ج) فرضیه‌های جانبی	۸
۱-۵- متغیرهای پژوهش	۸
۱-۶- تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها	۸
الف) تعریف مفهومی	۸
ب) تعریف عملیاتی	۱۰

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مقدمه	۱۳
بخش اول: تحلیل رفتگی آموزشی	۱۴
تحلیل رفتگی (فرسودگی) و پیامدهای آن	۱۴
تحلیل رفتگی آموزشی	۱۶
رویکردهای تحلیل رفتگی	۱۷
۱- الگوی تقاضا- منابع	۱۷
۲- الگوی درگیری انگیزشی	۱۸
مولفه‌های تحلیل رفتگی آموزشی	۱۸

۲۰	بخش دوم: برنامه درسی پنهان
۲۲	تعاریف مربوط به برنامه درسی پنهان
۲۷	سطوح برنامه درسی
۲۷	سطوح برنامه درسی از دیدگاه آیزنر
۲۹	سطوح برنامه درسی از دیدگاه گودلد
۳۰	سطوح برنامه درسی از دیدگاه شوپرت
۳۱	سطوح برنامه درسی از دیدگاه هافرتی
۳۱	سطوح برنامه درسی از دیدگاه پوزنر
۳۲	سطوح شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی برنامه درسی پنهان
۳۳	عوامل شکل‌گیری برنامه درسی پنهان
۳۷	رویکردها و نظریه‌های برنامه درسی پنهان
۳۷	۱- نظریه‌های ماهیتی
۳۹	۲- نظریه‌های کارکردی
۴۳	۳- نظریه‌های ابعادی
۴۶	۴- نظریه‌های عاملی
۵۳	۵- نظریه‌های پیامدی
۵۴	۶- نظریه‌های سطح محور
۵۶	۷- برنامه درسی پنهان به عنوان فعالیت تربیتی
۵۷	مروری بر پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور
۵۷	الف) تحقیقات مرتبط خارجی
۶۰	ب) تحقیقات مرتبط داخلی

فصل سوم: روش تحقیق

۶۶	۳-۱- روش تحقیق
۶۶	۳-۲- جامعه آماری
۶۶	۳-۳- حجم نمونه و روش نمونه‌گیری
۶۷	۳-۴- ابزارهای پژوهش

۶۷	الف) پرسشنامه تحلیل رفتگی آموزشی
۶۸	ب) پرسشنامه برنامه درسی پنهان
۶۹	۳-۵- مراحل اجرای پژوهش
۷۰	۳-۶- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۷۲	مقدمه
۷۳	الف) توصیف داده‌ها
۷۴	ب) تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۷	یافته‌های جانبی
۸۴	تحلیل واریانس و آزمون تعقیبی برای گروه تحلیل رفته
۸۶	تحلیل واریانس و آزمون تعقیبی برای گروه عادی

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۹۰	بحث و نتیجه‌گیری در یافته‌های تحقیق
۹۵	محدودیت‌های پژوهش
۹۵	پیشنهاد‌های پژوهشی
۹۵	پیشنهاد‌های کاربردی
۹۷	منابع
۱۰۹	پیوست

فهرست جدول‌ها

- جدول (۳-۱): اطلاعات تعداد کل جامعه و تعداد افراد انتخاب شده ۶۷
- جدول (۴-۱): میانگین، انحراف معیار و واریانس متغیر تحلیل رفتگی و مولفه‌های آن ۷۳
- جدول (۴-۲): میانگین، انحراف معیار و واریانس متغیر برنامه درسی پنهان و ابعاد آن ۷۳
- جدول (۴-۳): ضریب همبستگی برنامه درسی پنهان با تحلیل رفتگی آموزشی ۷۴
- جدول (۴-۴): ضریب همبستگی برنامه درسی پنهان با خستگی هیجانی ۷۴
- جدول (۴-۵): ضریب همبستگی برنامه درسی پنهان با بدبینی آموزشی ۷۵
- جدول (۴-۶): ضریب همبستگی برنامه درسی پنهان با ناکارآمدی آموزشی ۷۵
- جدول (۴-۷): تحلیل رگرسیون برنامه درسی پنهان و ابعاد آن بر روی نمره کلی تحلیل رفتگی آموزشی ۷۷
- جدول (۴-۸): تحلیل رگرسیون برنامه درسی پنهان و ابعاد آن بر روی نمره کلی خستگی هیجانی ۷۹
- جدول (۴-۹): تحلیل رگرسیون برنامه درسی پنهان و ابعاد آن بر روی نمره کلی بدبینی آموزشی ۸۰
- جدول (۴-۱۰): تحلیل رگرسیون برنامه درسی پنهان و ابعاد آن بر روی نمره کلی ناکارآمدی آموزشی ۸۱
- جدول (۴-۱۱): ضریب همبستگی برنامه درسی پنهان (شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی) و تحلیل رفتگی آموزشی (خستگی هیجانی، بدبینی تحصیلی و ناکارآمدی تحصیلی) ۸۲
- جدول (۴-۱۲): تحلیل واریانس یک راهه برای تحلیل رفتگی آموزشی و مولفه‌های آن در گروه تحلیل رفته ۸۴
- جدول (۴-۱۳): آزمون تعقیبی LSD برنامه درسی پنهان بر روی تحلیل رفتگی آموزشی و مولفه‌های آن در گروه تحلیل رفته ۸۵
- جدول (۴-۱۲): تحلیل واریانس یک راهه برای تحلیل رفتگی آموزشی و مولفه‌های آن در گروه عادی ۸۶
- جدول (۴-۱۳): آزمون تعقیبی LSD برنامه درسی پنهان بر روی تحلیل رفتگی آموزشی و مولفه‌های آن در گروه عادی ۸۷

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

یکی از عواملی که موجب کاهش کارایی نیروی انسانی می‌گردد تحلیل رفتگی^۱ است، که شروع تحقیق درباره آن با فرویدنبرگر^۲ (۱۹۷۵) آغاز شد. تحلیل رفتگی سرایت‌پذیری زیادی دارد و فرد تحلیل رفته، خیلی زود بسیاری از اطرافیان خود را به آن مبتلا می‌سازد. تحلیل رفتگی آموزشی ناشی از استرس درازمدت در دانشجویان است. همه‌ی دانشجویان ممکن است در طول تحصیل‌شان استرس را تجربه کرده باشند و بیشتر دانشجویان به طور موفقیت‌آمیزی با این استرس مقابله می‌کنند، تحلیل رفتگی آموزشی نقطه‌ی پایانی مقابله‌ی ناموفق با استرس تحصیلی است (جنت^۳، هریس و مسیبو^۴، ۲۰۰۳).

از طرفی دیگر دانشجویان در نظام‌های آموزشی، تجارب بسیار ارزشمندی را فرا می‌گیرند که بخش اعظم آنها در برنامه‌های درسی طرح‌ریزی شده، مشخص نیست و عوامل دیگری به طور اجتناب

---

^۱ . burnout

^۲ . Freudenberger

^۳ . Jennett

^۴ . Harris & Mesibov

ناپذیری در کنار برنامه درسی رسمی وجود دارد که حتی به طور گسترده‌تر، پایدارتر و نافذتر در شکل‌گیری تجارب، انتقال افکار و نگرش‌ها، ارزش‌ها و اعمال و رفتار دانشجویان عمل نموده، نفوذ آن کل فرآیند تعلیم و تربیت را در بر می‌گیرد. چنین تجاربی را که در طی تحصیل در دانشگاه و کلاس درس آموخته و درک می‌شود و جزء برنامه درسی از قبل تعیین شده نمی‌باشد برنامه درسی پنهان نامیده می‌شود که دارای آثار مثبت و منفی فراوان بر روی دانشجویان است (پورتل^۱، ۱۹۹۳، به نقل از جبل عاملی، ۱۳۸۸).

با توجه به نقش انکار ناپذیر نهاد آموزش عالی در توسعه همه جانبه کشور و اهمیتی که برنامه درسی پنهان دارد و از آنجا که تحلیل رفتگی فرآیندی است که به تدریج در طول زمان گسترش می‌یابد (اسچافلی^۲ و اینزمن^۳، ۱۹۹۸) و تشخیص آن بسیار مهم است، در طی این پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین برنامه درسی پنهان و تحلیل رفتگی آموزشی خواهیم پرداخت.

۱-۲- بیان مسئله

تحلیل رفتگی حالتی از خستگی ذهنی و هیجانی است که حاصل فشار و محدودیت زمانی و فقدان منابع لازم برای انجام دادن وظایف محوله است (دمروتی، باکر، نچرینر، اسچافلی^۴، ۲۰۰۱؛ لاکاویدس، فانتولاکیس، کاپرینیس^۵، ۲۰۰۳؛ لی و آشفورت^۶، ۱۹۹۶، ماسلاچ، اسچافلی و لیتز^۷، ۲۰۰۱؛ توپین تانر، اوجاروی، وانانن، کالیمو، جاپینن^۸، ۲۰۰۵). اکثر تحقیقات انجام شده دربارهٔ تحلیل رفتگی، در موقعیتهای غیر آموزشی (سند و میازکی^۹، ۲۰۰۰؛ گرینگلس، بورکه و فیکسن بائوم^{۱۰}، ۲۰۰۱؛ زلارس، پرووه و هاچ وارتر^{۱۱}، ۲۰۰۰؛ واد، کولی و ساویکی^{۱۲}، ۱۹۸۶؛ روس، التمایر و راسل^۱، ۱۹۸۹؛ سندوال^۲،

^۱ . portelli

^۲ . Schaufeli

^۳ . Enzmann

4. Demerouti, Bakker, Nachreiner & Schaufeli

5. Lacovides, Fountoulakis & Kaprinis

^۶ . Lee & Ashforth

^۷ . Maslach & Leiter

8. Toppinen-Tanner , Ojaarvi, Vaananen, Kalimo & Jappinen

^۹ . Sand & Miyazaki

^{۱۰} . Greenglass, Burke & Fiksenbaum

^{۱۱} . Zallars, Perrewe & Hochwarter

^{۱۲} . Wade, Cooley & Savicki

۱۹۹۳) بوده که با عنوان تحلیل رفتگی شغلی معروف است (ماسلاچ و جکسون^۳، ۱۹۸۴). با وجود این، متغیر تحلیل رفتگی به موقعیت‌ها و بافتهای آموزشی گسترش پیدا کرده است که از آن با عنوان تحلیل رفتگی آموزشی نام برده می‌شود (سالملا-آرو، ساولانن و هولوپاینن^۴، ۲۰۰۸). تحلیل رفتگی آموزشی در میان دانشجویان به احساس خستگی به خاطر الزامات آموزشی و داشتن یک حس بدبینانه و بدون علاقه به تکالیف درسی و احساس عدم کارآمدی آموزشی به عنوان یک دانشجو اشاره دارد (سالملا-آرو و همکاران، ۲۰۰۸؛ یانگ^۵، ۲۰۰۴).

براساس تحقیقات بالوگان، هلجئمو، پلگرینی و هئوبرلین^۶ (۱۹۹۶)؛ چنج، راند و استرانگ^۷ (۲۰۰۰)؛ فیمین، فاستانا و تاشنر^۸ (۱۹۸۹)؛ گولد، باچئلور و میشل^۹ (۱۹۸۹)؛ مارتینز، مارکوس، سالانوا و لوپز دا سیلوا^{۱۰} (۲۰۰۲)؛ مک کارتی، پرتی و کاتانو^{۱۱} (۱۹۹۰)، دانشجویان ممکن است پدیده تحلیل رفتگی آموزشی را به این دلیل تجربه کنند که شرایط یادگیری برای آنان، سطوح بالایی از تلاش را می‌طلبد و مکانسیم‌های حمایتی که راهکارهای کنار آمدن موثر با مشکلات را تسهیل می‌کند مهیا نمی‌سازد. تحلیل رفتگی آموزشی در موقعیتهای آموزشی می‌تواند منجر به غیبت بیشتر و انگیزه کمتر برای انجام کارهای مورد نیاز دوره تحصیل و درصد بالاتر ترک تحصیل در دانشگاه شود (سالملا-آرو و ناتانن^{۱۲}، ۲۰۰۵). افرادی که تحلیل رفتگی آموزشی دارند معمولاً علائمی مانند بی‌اشتیاقی نسبت به مطالب درسی، ناتوانی در ادامه حضور مستمر در کلاس‌های درس، مشارکت نکردن در فعالیت‌های کلاسی، احساس بی‌معنایی در فعالیت‌های درسی و احساس ناتوانی در فراگیری مطالب درسی را

¹. Ross, Altmaier & Russel

². Sandoval

³. Jackson

⁴. Salmela- Aro, Savolainen & Holopainen

⁵. Yang

⁶. Balogun, Helgemoe, Pellegrini & Hoerberlein

⁷. Chang, Rand & Strunk

⁸. Fimian, Fastenau & Tashner

⁹. Gold, Bachelor & Michael

¹⁰. Martinez, Marques, Salanova & Lopez da Silva

¹¹. McCarthy, Pretty & Catano

¹². Naatanen

تجربه می‌کنند (تاپیتن تانر و همکاران، ۲۰۰۵؛ اسچافللی، مارتینز، پینتو و سالانوا^۱، ۲۰۰۲؛ آهولا و هاکانین^۲، ۲۰۰۷؛ کاسکه و کاسکه^۳، ۱۹۹۱؛ نیومن، ۱۹۹۰).

بنابراین شناسایی متغیرهای پیش بینی کننده‌ی تحلیل رفتگی آموزشی یک موضوع اساسی است. یکی از متغیرهای مهم اثرگذار بر تحلیل رفتگی آموزشی برنامه درسی پنهان است.

برنامه درسی پنهان به مجموعه‌ای از یادگیری‌ها در نظام آموزش عالی اطلاق می‌شود که در بستر فرهنگ حاکم بر محیط آموزشی و بدون آگاهی دست اندرکاران آموزش عالی، یعنی اعضای هیئت علمی و دانشجویان حاصل می‌شود و در زمینه‌های شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی به طور ضمنی و ناآشکار دانشجویان را تحت تاثیر قرار می‌دهد. از دیدگاه بین (۱۹۸۵)^۴ نیز برنامه درسی پنهان از ارزشهای ضمنی و ناآشکار تشکیل شده که از طریق فرایندهای دانشگاه یاد داده شده و یاد گرفته می‌شود.

اشنایدر^۵ (۱۹۷۰، به نقل از آندرسون^۶، ۲۰۰۲)، از اولین افرادی بود که برنامه درسی پنهان در آموزش عالی را مطرح کرد. اشنایدر معتقد است که یک برنامه درسی پنهان در حد معنی‌داری تعیین کننده آن چیزی است که مبنای احساس ارزش و عزت نفس همه دانشجویان در برنامه‌های آموزشی است و همین برنامه درسی پنهان است که بیش از برنامه درسی رسمی در سازگاری آنان و استادان تأثیر دارد. به نظر وی دانشکده‌ای وجود ندارد که یک برنامه درسی پنهان را بر دانشجویان و هیأت آموزش آن تحمیل نکرده باشد.

با توجه به اینکه در پژوهش‌های گذشته تحقیقی درباره‌ی برنامه درسی پنهان و تحلیل رفتگی آموزشی انجام نشده‌است در طی این پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین برنامه درسی پنهان و تحلیل رفتگی آموزشی خواهیم پرداخت.

^۱. Schaufli, Martinez, Pinto & Salanova

^۲. Ahola & Hakanen

^۳. Koeske & Koeske

^۴. Bain

^۵. Eshnayder

^۶. Anderson

لذا سوال این پژوهش این است که آیا بین برنامه درسی پنهان و تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا همدان رابطه معناداری وجود دارد یا نه.

۱-۲- ضرورت انجام پژوهش

نیومن (۱۹۹۰) معتقد است تحلیل رفتگی آموزشی در دانشجویان بنا به دلایل مختلف یکی از عرصه‌های مهم تحقیقاتی دانشگاه است. تحلیل رفتگی آموزشی می‌تواند کلید درک رفتارهای مختلف دانشجویان، مانند عملکرد تحصیلی در دوران تحصیل باشد، رابطه دانشجویان را با دانشکده و دانشگاه و شوق و اشتیاق‌شان را به ادامه تحصیل تحت تأثیر قرار دهد. از طرفی یکی از متغیرهای مهم اثرگذار بر تحلیل رفتگی آموزشی، برنامه درسی پنهان است. با توجه به نقش انکار ناپذیر نهاد آموزش عالی در توسعه همه جانبه کشور و اهمیتی که برنامه درسی پنهان دارد و از آنجا که تحلیل رفتگی آموزشی فرآیندی است که به تدریج در طول زمان گسترش می‌یابد لذا انجام پژوهشی در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۳- اهداف پژوهش

الف) هدف کلی:

شناسایی رابطه‌ی بین برنامه درسی پنهان و تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان

ب) اهداف فرعی:

۱- شناسایی رابطه‌ی بین برنامه درسی پنهان و خستگی هیجانی^۱ دانشجویان

۲- شناسایی رابطه‌ی بین برنامه درسی پنهان و بدبینی (بی‌علاقگی) آموزشی^۲ دانشجویان

۳- شناسایی رابطه‌ی بین برنامه درسی پنهان و ناکارآمدی آموزشی^۳ دانشجویان

۱-۴- فرضیه‌های پژوهش

الف) فرضیه اصلی:

بین برنامه درسی پنهان و تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا رابطه وجود دارد.

^۱. emotional exhaustion

^۲. instructional apathy

^۳. instructional inefficiencies

ب) فرضیات فرعی:

- ۱- بین برنامه درسی پنهان و خستگی هیجانی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۲- بین برنامه درسی پنهان و بدبینی (بی علاقگی) آموزشی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۳- بین برنامه درسی پنهان و ناکارآمدی آموزشی دانشجویان رابطه وجود دارد.

ج) فرضیه‌های جانبی:

- ۱- به نظر می‌رسد برنامه درسی پنهان و ابعاد آن (شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی) درصد زیادی از واریانس تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان را تبیین می‌کند.
- ۲- به نظر می‌رسد برنامه درسی پنهان و ابعاد آن (شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی) درصد زیادی از واریانس خستگی هیجانی دانشجویان را تبیین می‌کند.
- ۳- به نظر می‌رسد برنامه درسی پنهان و ابعاد آن (شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی) درصد زیادی از واریانس بدبینی (بی علاقگی) آموزشی دانشجویان را تبیین می‌کند.
- ۴- به نظر می‌رسد برنامه درسی پنهان و ابعاد آن (شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی) درصد زیادی از واریانس ناکارآمدی آموزشی دانشجویان را تبیین می‌کند.

۱-۵- متغیرهای پژوهش

الف) متغیر پیش‌بین: برنامه درسی پنهان

ب) متغیر ملاک: تحلیل رفتگی آموزشی (خستگی هیجانی، بدبینی آموزشی، و ناکارآمدی آموزشی).

ج) متغیرهای کنترل: سال ورود به دانشگاه، مقطع تحصیلی.

۱-۶- تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

الف) تعریف مفهومی

- برنامه‌ریزی درسی پنهان: برنامه درسی پنهان مجموعه‌ای از ارزشها است که از طریق اعمال و کلمات، بدون آگاهی به دانشجویان منتقل می‌شود. این نوع برنامه، طرح‌ریزی شده نیست و تلویحی است (مهرمحمدی، ۱۳۸۷). به طور کلی می‌توان گفت برنامه درسی پنهان عبارت است از انتقال

ضمنی آن دسته از ارزش‌ها، هنجارها، نگرش‌ها و طرز تلقی‌ها به دانش‌آموزان و دانشجویان، که غالباً منتج از روابط اجتماعی دانشگاه و کلاس درس است و از طریق فرآیند غیررسمی آموزش، توسط معلمان و اساتید، روابط متقابل دانشجویان، محیط آموزشی و جو کلی حاکم به آنان منتقل می‌شود (مهر محمدی، ۱۳۸۸).

- **بعد شناختی برنامه درسی پنهان:** دانش و معلومات و توانایی‌ها و مهارت‌های ذهنی را در برمی‌گیرد. به عبارتی به جریان‌هایی که با فعالیت‌های ذهنی و فکری سروکار دارند اطلاق می‌شود (سیف، ۱۳۸۷).

- **بعد عاطفی برنامه درسی پنهان:** بعد عاطفی با علاقه، انگیزش، نگرش، قدردانی و ارزش‌گذاری سروکار دارد. برای مثال وقتی معلم از این بابت نگران است که یکی از دانش‌آموزان او علاقه‌ای به درس فیزیک نشان نمی‌دهد، نگرانی او در رابطه با مشکل دانش‌آموز به حوزه عاطفی مربوط می‌شود (سیف، ۱۳۸۷).

- **بعد روانی - حرکتی برنامه درسی پنهان:** این بعد به زمینه مهارت‌های حرکتی و فعالیت‌های بدنی سروکار دارد. به عبارت دیگر، هر فعالیتی که علاوه بر جنبه روانی دارای جنبه جسمانی هم باشد در این حوزه جای می‌گیرد (سیف، ۱۳۸۷).

- **تحلیل رفتگی آموزشی:** تحلیل رفتگی آموزشی در موقعیتهای آموزشی با ویژگی‌هایی مانند خستگی ناشی از الزامات مربوط به مطالعه، رشد حس و نگرش بدبینانه و بدون حساسیت نسبت به مطالب درسی و نیز احساس پیشرفت شخصی ضعیف در امور درسی و تحصیلی مشخص می‌شود (سالما-آرو و ناتانن، ۲۰۰۵). افرادی که تحلیل رفتگی آموزشی دارند معمولاً علائمی مانند بی‌علاقگی به ادامه حضور مستمر در کلاس‌های درس، مشارکت نکردن در فعالیت‌های کلاسی، احساس بی‌معنایی در فعالیت‌های درسی و ناتوانی در فراگیری درسی را تجربه می‌کنند.

- **خستگی هیجانی:** دانشجویانی که دچار خستگی هیجانی هستند، احساس می‌کنند که به صورت هیجانی تحلیل رفته و بی‌رمق‌اند و در پایان یک روز درسی در محل تحصیل خود احساس خستگی و تحلیل رفتگی دارند و در نتیجه مطالعه احساس تحلیل رفتگی و خستگی مفرط به آنان دست می‌دهد

و اینطور ذکر می‌کنند که وقتی در کلاس و فعالیت‌های آن شرکت می‌کنند به آنها فشار می‌آید (برسو، سالانوا و اسچافلی، ۲۰۰۷؛ سالملا- آرو و همکاران، ۲۰۰۵؛ تاپیتن تانر و همکاران، ۲۰۰۵).

- **بدینی (بی‌علاقگی) آموزشی:** دانشجویان که دچار بدینی (بی‌علاقگی) آموزشی هستند، گزارش کرده‌اند که از زمان ثبت نام در دانشگاه، علاقه و شور و اشتیاق‌شان در رابطه با مطالعه کمتر شده است، و نسبت به سودمندی و فایده‌ی بالقوه‌ی مطالعات بدبین شده، و نسبت به اهمیت مطالعاتشان دچار تردید هستند (برسو، سالانوا و اسچافلی، ۲۰۰۷؛ سالملا-آرو و همکاران، ۲۰۰۵؛ تاپیتن تانر و همکاران، ۲۰۰۵).

- **ناکارآمدی آموزشی:** دانشجویان که دچار ناکارآمدی آموزشی هستند باور دارند که نمی‌توانند به طور موثر مسائلی را که هنگام مطالعاتشان پیش می‌آید حل کرده، و اعتقاد دارند که مشارکت و سهم موثری در کلاس نداشته و به زعم خودشان دانشجوی خوبی نبوده و چیزهای جالبی در طول سال تحصیلی یاد نگرفته‌اند (برسو، سالانوا و اسچافلی، ۲۰۰۷؛ سالملا-آرو و همکاران، ۲۰۰۵؛ تاپیتن تانر و همکاران، ۲۰۰۵).

(ب) تعریف عملیاتی

- **برنامه درسی پنهان:** نمره‌ای (نمره‌ی بالای ۷۵) که دانشجو با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته برنامه ریزی درسی پنهان کسب می‌کند.

- **بعد شناختی برنامه درسی پنهان:** نمره‌ای (نمره‌ی بالای ۲۷) که دانشجو با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته برنامه درسی پنهان کسب می‌کند و نشان دهنده‌ی بعد شناختی برنامه درسی پنهان است.

- **بعد عاطفی برنامه درسی پنهان:** نمره‌ای (نمره‌ی بالای ۳۰) که دانشجو با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته برنامه درسی پنهان کسب می‌کند و نشان دهنده‌ی بعد عاطفی برنامه درسی پنهان است.